

Фещук Віктор Вікторович, завідувач кафедри фінансового права та фіскального адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Петрина Володимир Несторович, доцент кафедри фінансового права та фіскального адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

УКРАЇНСЬКА КОРУПЦІЯ В МІЖНАРОДНОМУ ВИМІРІ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

У всесвітньому рейтингу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index) у 2016 році Україна посіла 131 місце з-поміж 176 країн. Цю сходинку із показником 29 балів з нами розділили Казахстан, Росія, Непал та Іран, які виявилися більш корумпованими, ніж, наприклад, Гондурас, Танзанія, Джибуті, Ефіопія та низка інших економічно слабких країн [1]. Оцінюючи ситуацію, аналітики зауважують, що «2016 року Україна отримала 29 балів зі 100 можливих. Це на 2 бали більше, ніж минулого року, але недостатньо для країни, влада якої проголосила боротьбу з корупцією головним пріоритетом. Покращенню нашої позиції у світовому рейтингу сприяло просування антикорупційної реформи, проте відсутність дієвої судової системи та фактична безкарність корупціонерів не дає Україні зробити потужний ривок уперед і подолати 30-бальний бар'єр, що зветься "таньбою для нації"» [2].

Міжнародні експерти визнали корупцію головною причиною, що стримує економічний розвиток України

[3, с. 350]. Надмірна зарегульованість економічних відносин в Україні та породжена цим надзвичайна корупція призвели до того, що наша держава в рейтингу економічної свободи за 2017 рік (*Index of Economic Freedom*) посіла 166 місце серед 180 країн, потрапивши до переліку країн найнижчого п'ятого рівня – країн з репресованою (repressed) економікою. Причому варто зауважити, що ситуація з економічною свободою більшості азіатських та африканських країн є кращою, ніж в Україні [4]. Такий стан призводить до іншого негативного наслідку – низького рівня життя населення України, попри достатньо високий рівень його освіченості, професійної підготовки та працьовитості. Так, Україна перебуває на 64 сходинці за рівнем життя серед 128 країн світу. Про це свідчать результати глобального дослідження «Індекс соціального розвитку» [5], розробленого американською неурядовою організацією Social Progress Imperative за підтримки Deloitte. Індекс визначає рейтинги країн на базі показників, що мають безпосередній вплив на якість життя людей [6].

Українське суспільство визнало, що боротьба з корупцією є першочерговим завданням. Водночас ті дії, до яких вдаються в Україні, на нашу думку, доцільніше назвати боротьбою з корупціонерами, ніж боротьбою з корупцією. Посилення юридичної відповідальності за корупційні діяння та виявлення певної кількості корупціонерів не здатні протидіяти корупції як надзвичайно поширеному явищу. Запорукою подолання корупції є, зокрема, забезпечення функціонування вітчизняної економіки на засадах принципу верховенства права, згідно з яким суспільні відносини, у тому числі економічні, має бути врегульовано правовими актами (нормативними та індивідуальними), а не вольовими діями чиновників (як це встановлює, наприклад, ст. 12 Господарського кодексу України, де йдеться про якесь державне регулювання господарської діяльності як про явище, відокремлене від правового регулювання). Проте для того, щоб забезпечити режим верховенства права, за якого чиновник міг би діяти суто в межах закону (а не на власний розсуд, що є потенційним чинником корупційних проявів), потрібно докорінно реформувати законодавство України, що регулює економічні відносини. Адже саме недосконалість цього законодавства створює умови, коли вирішення певного питання, пов'язаного з господарською діяльністю, залежить від волі чиновників, що зрештою слугує підґрунтям для корупційних дій. Тому, на нашу думку, боротьбу з корупцією потрібно починати із фундаментального реформування законодавства України, що регулює економічні відносини.

Низьку якість законодавства України в зазначеній сфері констатували міжнародні експерти й світова юридична спільнота. Так, у рейтингу економічної конкурентоспроможності країн світу (*The Global Competitiveness Index*) за 2016–2017 роки за показником якості всіх інститутів права, що регулюють економічні відносини (Institutions), Україна посіла 129 місце серед досліджених 138 країн (тобто десяте місце з кінця) [3, с. 351].

Зокрема, за якістю норм, що становлять інститут майнових прав, Україна посіла 131 місце (восьме місце з кінця) [3, с. 351]. З огляду на те, що в українському праві існують такі невідомі праву інших країн (що не належать до пострадянського простору) речові права, як господарське відання та оперативне управління, а інститут права довірчої власності, що є значно поширеним в економічно розвинутих країнах, перебуває в Україні на початковій стадії становлення, на нашу думку, таке місце в рейтингу є закономірним. Інститути господарського відання та оперативного управління ґрунтуються на постулаті, що юридичні особи, засновані державою, апріорі позбавлені права мати будь-що на праві власності, навіть вироблену ними продукцію. Цей постулат суперечить безпосередньо концепції юридичної особи, винайденій людством майже за тисячу років до того, як

у Радянському Союзі і пострадянській Україні придумали інститути державних/казених підприємств, господарського відання та оперативного управління. Власне ці інститути і є найсприятливішим середовищем для поширення тотальної корупції.

За показником якості законодавства у сфері вирішення господарських спорів (Efficiency of legal framework in settling disputes) Україна посідає 121 місце зі 138 країн; законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності (Intellectual property protection) – 125 місце; законодавства у сфері адміністративного судочинства (Efficiency of legal framework in challenging regs) – 126 місце; митного законодавства (Burden of customs procedures) – 130 місце; корпоративного (Protection of minority shareholders' interests) та антимонопольного законодавства (Effectiveness of anti-monopoly policy) – 136 місце; законодавства про цінні папери (Regulation of securities exchanges) – 137 місце; законодавства, що регулює діяльність банківської системи (Soundness of banks), – 138 (тобто останнє) місце [3, с. 351].

Такі низькі оцінки норм вітчизняного права є цілком закономірними, адже норми господарського права України продовжують ґрунтуватися майже на тих самих теоретичних засадах, на яких базувалося радянське господарське право, що обслуговувало тоталітарну адміністративно-командну економіку СРСР. Для поліпшення ситуації слід переглянути концепцію господарського права та наблизити своє право, що регулює економічні відносини, до права ЄС (як це передбачено угодою про асоціацію між Україною та ЄС) в контексті боротьби з корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Corruption Perceptions Index 2016 [Electronic resource]. – Mode of access: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016 – Title from the screen.
2. Безкарність та недієве правосуддя тримають Україну на корупційному дні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/news/bezkarnist-ta-nediiave-pravosuddia-trymaiut-ukrainu-na-koruptsiinomu-dni/>. – Назва з екрана.
3. The Global Competitiveness Report 2016–2017 [Electronic resource]. – Mode of access: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf. – Title from the screen.
4. 2017 Index of Economic Freedom [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.heritage.org/index/ranking>. – Title from the screen.
5. 2017 Social Progress Index [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.socialprogressindex.com/?code=UKR>. – Title from the screen.
6. Countries in Europe [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.worldometers.info/geography/how-many-countries-in-europe/>. – Title from the screen.